

Rozpomínání (anamnesis)

Platónská (možná ji sókratovská) myšlenka rozpomínání, anamneze trpí tou základní (vlastně „metafyzickou“) předpojatostí a vadou, že sugeruje návrat k čemusi původnímu jakožto nejstaršímu a pro všechny časy normativnímu, tedy již „od počátku“ danému, jsoícímu. Proti tomu třeba náš Šalda právem (i když opět jednostranně) zdůrazňuje, že tvorba (má na mysli sice uměleckou, ale naprosto stejně to platí i o tvorbě myšlenkové, tedy filosofické) znamená zapomínat: „mějte odvahu zapomínat“ (a vidí v tom „dvojí strašný a hrozný paradox“, 1037, str. 139). Ovšem sám nezapomněl dost a najednou řekne, že „takové zapomínání jest vlastně rozpomínání se – hlubší rozpomínání se: rozpomínání se na podstatné, temné a věčné kořeny života“ (dtto). A tím se vlastně k platónskému chápání anamneze vrací, ale nepřekonává je. Řešení je však třeba vidět v jiném směru. Zapomínat je nutné na to, jak své (sobě osobně adresované) výzvě k tvorbě nového (jiné tvorby není) rozuměli a jak na ni odpovídali jiní a dříve, protože přílišné pamatování na to nám nutně brání v porozumění tomu, čemu oni nerozuměli a proto na to ani nemohli správně odpovídat. Ale to vůbec neznamená, že je třeba se rozpomínat na něco staršího, původnějšího, ale vždy stejného. Nemůžeme se „rozpomínat“ na nic budoucího, co teprve přichází a co nás (právě nás, možná jenom nás) nepředmětně oslovuje, ale musíme se pokoušet to očekávat, připravovat se na to, abychom to uslyšeli, abychom to spatřili v naprosto nenápadných prvních příznacích, zejména však abychom rozpoznali a pochopili, že to je pro nás úkolem, závazkem, že to je na nás vloženo jako břemeno a úděl, a ovšem abychom se tomuto přicházejícímu dali plně do služeb. Nejde tedy o to, abychom se rozpomínali, jako bychom to někde v hloubi svého nitra už věděli, jako by to tam už odedávna bylo, nýbrž musíme to rozpoznávat jako to, co přichází a nastává, co se má a musí stát, co musí být uskutečněno – a my jsme povolání k tomu, abychom se na tom uskutečnění spolupodíleli. S kým? To většinou ani nevíme – a nesmíme se na to ohlížet; musíme si však být jisti, že v tom nejsme sami, a to i kdybychom v tom ve skutečnosti sami opravdu byli. Být si vědom toho, že jsem sám, znamená upadnout buď do nervozity a strachu, anebo propadnout velikášství a sebepřeceňování (a to obojí překáží náležitěmu plnění úkolu).

(Písek, 031126-1.)